

došavši na Balkan u borbi za stvaranje državne nezavisnosti i u saznanju o "značaju uređene i moćne države". Zlo koje su doneli je razdvajanje balkanskih Slovena, jer su svojim prisustvom učinili da se "na Balkanu načine dva slovenska naroda". Uzroke pada srednjovekovne Bugarske video je u odsustvu bugarske "jednostavne narodnosti" koja je, zapravo, bila sastavljena od tatarskih Bugara, Slovena, Arnauta, Vlaha i Grka, pa je predstavljala "veliko narodno šarenilo". Petković je zaključio da se ova narodnost "usled tatarskog priliva a nešto usled duge podvojenosti od ostalih Slovena" udaljila od zapadnih balkanskih Slovena i "da se gotovo ne bi ni moglo reći da u ovoj narodnosti postoji makar kakvo osećanje zajednice i bliskosti sa ostalim balkanskim Slovenima" (Petković, 1926).

Nikola Stojanović je pominjao Bugare kao "agresivnu mongolsku rasu" (Stojanović, 1927), a Tihomir Đorđević je pravio očiglednu razliku između "današnjih Bugara i svijui drugih Južnih Slovena" koja potiče od doseljavanja na Balkan. Nabrajajući te izvorne razlike, Đorđević je primetio da iako su slivanjem sa Slovenima primili mnogo njihovih svojstava, ipak se fizičke i duševne osobine "ne menjaju tako lako kao način života, kao zanimanje, kao običaji i kao jezik". Pravio je razliku između "turanskih" i "slovenskih" Bugara, pa su prvi bili "neustrašiva ratnička horda" a drugi "nenasiti gramživci samo onda, kad je u izgledu dobit bez velikih teškoća"; prvi su bili grubi i brutalni prema svakome, a drugi samo prema slabijima od sebe, dok su prema jačima bili servilni. Po Đorđeviću, samo jezik uvodi Bugare u slovensku grupu naroda dok "po svemu drugome za njih tu ne bi bilo mesta". Smatrao je da se hrišćanstvo teško primalo zbog "svežih, divljačkih, turanskih osobina", i da je bugarska vladavina u Makedoniji izazivala samo "odvratnost", a bugarski vladaoци su bili "strašni tirani i krvožednici", "pravi divljaci". I po Đorđeviću se psihologija naroda ne menja lako i "stara bugarska krv i stara bugarska duša javljaju se prvog dana po vaskrsu bugarskog naroda", pa je novi Bugarin "već sanjao o gospodarstvu nad svima susedima". Tvrdio je da su "servilnošću, lukavstvom i obmanama prema jačima" i "vešto ograničavanom prošnjom prema onima koji im mogu što dati" uspeli da stvore obmane "o veličini bugarskoga naroda, o njegovoj velikoj prošlosti i kulturi, o bugarskom pravu i interesima preko granica bugarskoga naroda i – o Makedoniji kao o bugarskoj zemlji". Tako je taj "potpuno propali i zaboravljeni narod" uspeo da dođe do slobode i do branilaca "njihovih nenasitih zahteva". Bugari su projektovali, Rusi ispunjavali, što im je omogućilo da se pojave »u punoj svojoj psihologiji: treba oteti što više, ne mari što će biti tuđe«. »San o Velikoj Bugarskoj i o gospodarstvu nad narodima na istoku počinje se javljati kao java«, jer su "mladi, nekritični i malo kulturni". Iz celokupne bugarske istorije izvukao je jednu bugarsku "osobinu" – "težnju za tuđom imovinom", zbog čega su "načinili od svoje države jedan komitadžiski logor, iz koga su jurili u Makedoniju da je otmu od pravih sopstvenika". I dok su iz toga logora "episkopi, sveštenici, učitelji, agenti i razbojnici – krstom, knjigom, novcem i oružjem – varali, kupovali i terorizali srpski narod u Makedoniji, dotle su žurnaliste, naučnici i političari objašnjavali svetu da su Makedonci Bugari i da gore od želje da se prisajedine Bugarskoj! Ovu komitadžisku bugarsku osobinu dopunjavala je još jedna, a to je nepristojna nametljivost celome svetu" (Đorđević, 1929).

Nešto drugačije pisao je Al. Jovanović. Po njemu su Srbi i Bugari "dva po krvi i jeziku, najbliža plemena, kakvih nema ni u jednom narodu", i da se u njihov istorijski razvoj nisu umešali "strani interesi i intrige", oni bi "stvorili jednu državu i vrlo moguće bi se slili u jedan jedinstven narod". Te veze raskinula je Egzarhija koja je od njih stvorila "krvne neprijatelje". Mentalitet "rasnih Bugara" je bio "varvarski surov i eminentno pljačkaško-grabljiv", pa su uvek bili "u tradiciji imperijalizma" i, osim u odnosu na Grke, sve oko sebe su smatrali svojim, jer su "imperialisti i učenici Vizantinaca i Turaka". U "osvajачkom zamahu" dali su klasičan primer "zavodnika i trgovaca verom u korist svoje nacionalnosti", pa je takav "spekulacijama i intrigama stvaran nacionalizam odista suv i nemoćan skelet". Jovanović je uočavao tri "pogreške" koje su uzrok svih njihovih nauspeha: "Prva je tatarska osnova"; "druga je varvarizam", čiji tragovi "potsećaju na preistoriska divljaštva", a koji su "negovali najpriznatiji bugarski pesnici kao kult rasnog-tatarskog heroizma"; treća je "imperializam" koji "u žilama nose i zbog svoje rasne mešavine", a koji je pojačan vaspitanjem Grka i Turaka "čiji su takmaci i učenici bili kroz svu svoju prošlost" i čime su ovu osobinu "pojačali u sebi do tipskog izražaja", a "kolektivne moralne i duševne bolesti opasnije su od fizioloških". Čitava prethodna priča, međutim, gubila je na značaju kada je autor razmatrao neposredne političke potrebe stvaranja zajedničke države. Vraćajući se na opšti ideal – more, žalio je što nisu iskorišćene geografske prednosti Srba i Bugara čije zemlje imaju idealne granice, "sa tri strane tri mora a s četvrte, najveća evropska reka". To ih je upućivalo na zajednicu isto koliko i njihova "rasnost" jer, kako kaže, "u Evropi nema plemena koja bi bliže stajala od srpskog i bugarskog". Smatrao je da je jugoslovenska ideja prvo trebalo da se ostvari sa Bugarima, ali i da su oni sami ispustili prvenstvo zbog odsustva smisla za samokritiku, preteranog egoizma i političke kratkovidnosti. "Uviđao" je i propuste careva iz srednjeg veka tražeći u naporima Simeona, Samuila i Dušana "ne samo imperialistički karakter njihovih osvajanja nego i prikupljanje slovenskih plemena u jednu državnu zajednicu", pa je konstatovao da "možemo žaliti što nijedan od ovih velikana nije uspeo da trajno ujedini sve Slovene na Balkanu" i da "izradi u svih jedno nacionalno osećanje i jednu državnu ideju" (Jovanović, 1936).

Vremensko udaljavanje od balkanskih i Prvog svetskog rata udaljilo je i Bugare iz vidokruga srpskih intelektualaca, pa je slika Bugara pred Drugi svetski rat postala mnogo blaža, iako i dalje sa vidnom rezervom. Tako je Velmar Janković smatrao da Srbi imaju sa Bugarima "bliže srodstvo" nego sa Hrvatima, a video ga je u pravoslavlju, prošlosti pod turskom okupacijom, zajedničkom interesu odbrane moravsko-varždarskog puta (Velmar Janković, 1938). Nasuprot njemu, Jovan Jovanović je smatrao da uz specifične antropološke crte Bugara dolaze i psihološke osobine koje ne odgovaraju osobinama zapadnih Jugoslovena: bugarski seljak je "vredan, istrajan, tvrdoglav", "strpljiv kao teleća marva"; "Bugarin nema konstruktivne uobrazilje ostalih Jugoslovena; on ima pre talenta za podražavanje", da se "lako voditi", što potvrđuje njihova istorija. Tvrdio je da se ni kod jednog naroda na Balkanu ne oseća toliko "prvobitnih, primitivnih, korenskih osobina njegova porekla, koliko na bugarskome", a dolaskom Turaka izvršena je njihova "treća mongolizacija" koja im je ostavila "vidne antropološke i psihološke osobine Azijata osvajača" (Jovanović, 1938). U vreme Drugog svetskog rata i Milan Grol je pisao